

Våpen i museum

1. Introduksjon

2. Hospiteringen

2.1 Hospitering

2.2 Våpen i Museum

2.3 Storeggen

2.4 Fiskerimuseet

2.5 Problemstilling

3. Skytterkulturen i Norge

3.1 Konkurranseskytteren

3.2 Jegeren

4. Våpen i museum

4.1 Sikkerhet

4.2 Autentisk bevaring

4.3 Anskaffelse av våpen

1. Introduksjon:

I denne oppgaven skal jeg snakke om oppholdet mitt på Stiftinga Sunnmøre Museum avdeling Ålesund Museum og hvordan jeg valgte problemstillingen min som er Våpen i museum, hvilken rolle de har og hvordan de blir brukt i utstillingene og litt om kontroversene rundt våpen i dagens samfunn.

2. Hospiteringen

2.1 Hospitering

Jeg hadde hospitering hos Stiftinga Sunnmøre Museum (SSM) avdeling Ålesund bymuseum.

Jeg begynte den fjerde februar med ett fellesmøte med alle avdelingene til SSM hvor vi gikk igjennom målene for året for alle avdelingene og hvordan fjoråret hadde gått med alle avdelingene og alle avdelingslederne holdt en kort presentasjon om året som var og hva som var planene fremover og hva som var langtidsmålene de neste fem årene fremover.

Dette møte varte hele dagen så vi hadde også en felles lunsj rundt klokken 12.30 hvor jeg ble introdusert for mange av de som jobbet for stiftelsens forskjellige avdelinger og fikk høre hva de forskjellige avdelingene fokuserer på. Alt fra bymuseum, vikingtiden, middelalderen, bydemuseum, næringsmuseum som fiskeri- og møbelmuseene.

Etter lunsjen ble vi delt inn i grupper hvor vi diskuterte 5 årsplanene og om det var mulig å forbedre eller om det var noe vi ville endre på. Vi endte opp med å bruke resten av dagen på å se over og diskutere målene til de forskjellige avdelingene. Jeg bidro ikke med så mye følte eg siden det var bokstaveligtalt første dagen min og jeg hadde ikke fått satt meg inn i systemet helt enda. Vi avsluttet med en kort oppsummering i fellesskap og om det var noen som hadde noen ideer de ville fremme som kunne forbedre hva som kunne bli gjort eller endringer i femårs planene. Når møtet var ferdig dro jeg og to av de jeg skulle jobbe sammen med til Ålesund museum som var avdelingen der jeg skulle jobbe og jeg fikk omvisning av museet og Richard, som er markedsansvarlig, viste meg kontorpulten min og fortalte når vi startet dagene våre.

Dagen etter møtte jeg opp litt tidlig for å gjøre meg komfortabel med kontoret men glemte at jeg verken hadde nøkkel eller at noen andre var på kontoret, så jeg endte opp med å gå innom

en butikk som lå like ved og kjøpe litt snacks for dagen og når jeg var tilbake etter ti minutter var det heldigvis kommet noen som kunne slippe meg inn.

2.2 Våpen i museum

Jeg ble kalt inn på Ingvil, som er avdelingsleder, sitt kontor hvor vi snakket litt om hva jeg kunne tenke meg å jobbe med. Når vi kom inn på at jeg driver med konkurranseskyting og jakt lyste hun opp og sa hun hadde den perfekte oppgaven til meg. Museet har en stor samling våpen og arkivet for det måtte digitaliseres og oppdateres slik museet fikk litt bedre kontroll og slik vi kunne sende en kopi til politiet slik de vet hva vi har på huset.

Jeg fikk en gammel perm som innehold bilder og en liten oversikt over hvilke våpen som var på huset og begynte å føre dette inn i et Excel-dokument for å skape en god oversikt over hva vi hadde. Det involverte at jeg måtte søke opp mange av våpnene og sammenligne bildene jeg hadde med hva jeg fant på nett, siden det var ett par av våpnene som var feilidentifiserte eller hadde mangelfull informasjon i permen jeg fikk.

Hele registrerings prosessen tok meg litt over tre dager, så fredagen brukte jeg på å fullføre og finpusse på dokumentet og se hva jeg manglet av info som jeg måtte få bekreftet når vi skulle ned i hvelvet hvor våpnene ble oppbevart.

Mandag skulle vi egentlig ned i hvelvet, men Ingvil måtte i ett møte så vi utsatte det til tirsdagen. Jeg brukte dagen på å gå over noen YouTube videoer hvor jeg så på hvordan man monterte og demonterte noen av de våpnene som jeg ikke hadde erfaring med fra før av samt gikk over lovverket for hva som er krevd av ett museum som skal oppbevare våpen.

Loven sier:

§ 21. Erverv av skytevåpen til museumsformål

Stiftelse eller annen organisasjon som har utstilling tilgjengelig for allmennheten, kan gis tillatelse til å erverve og inneha alle typer skytevåpen og ammunisjon for museumsformål. Organisasjonen skal ha en person som på organisasjonens vegne er ansvarlig for oppbevaringen av våpen og ammunisjon. Den våpenansvarlige skal oppfylle de krav til edruelighet, pålitelighet, skikkethet og alder som er nevnt i § 10.

Politiet skal sette vilkår for oppbevaringen.

Er politiet i tvil om en organisasjon kan anses som et museum, skal spørsmålet forelegges ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum) for uttalelse.

§ 10. Personlige kvalifikasjoner for erverv av skytevåpen

Fysisk person kan gis tillatelse til å erverve og inneha skytevåpen eller våpendeler når han eller hun oppfyller de krav til edruelighet, pålitelighet, skikkethet, alder og behov eller annen rimelig grunn for å ha skytevåpen, som er fastsatt i eller i medhold av våpenloven § 7 tredje og fjerde ledd, i forskrift 25. januar 1963 nr. 2 om ikrafttreden av og delegasjon etter lov om skytevåpen og ammunisjon del II punkt 1 og i forskriften her.

Dispensasjon fra kravet i våpenloven § 7 fjerde ledd om at søker skal være 18 år, kan gjøres for erverv av rifle eller hagle hvis søker er over 16 år og

- a) i seks måneder har vært aktivt medlem av forening tilsluttet godkjent skytterorganisasjon, og har anbefaling fra denne, eller
- b) har bestått jegerprøve.

Dispensasjon etter annet ledd kan bare gis i de tilfeller våpenet kan oppbevares av en person som oppfyller de krav til edruelighet, pålitelighet, skikkethet og alder som er nevnt i første ledd.

Dispenserer en politimester fra aldersgrensebestemmelsene i et tilfelle hvor skytevåpen eller våpendel er ervervet ved arv, jf. våpenloven § 7 fjerde ledd fjerde punktum, bør det vanligvis settes som vilkår at en annen person tar hånd om våpenet og oppbevarer det som om det var hans eget til arvingen når aldersgrensen. Er ingen annen person, som oppfyller vilkårene for selv å få våpenkort, villig til dette, skal våpenet deponeres hos politiet. Unnlater arvingen å hente våpen eller våpendel som er deponert hos politiet, etter at han har nådd aldersgrensen, og har fått skriftlig anmodning fra politiet om dette, kan politiet selge våpenet eller våpendelen for eierens regning.

Dispenserer politimesteren ikke fra aldersgrensen, kan arvingen (boet) innen tre måneder overdra våpenet eller våpendelen til en som får ervervstillatelse. Er dette ikke gjort, selger politiet våpenet eller våpendelen for arvingens regning etter de samme bestemmelser som gjelder for innleverte våpen, jf. våpenloven § 10 tredje ledd. (Lovdata.no)

Jeg lageret dette som ett tilleggsdokument sammen med arkivoversikten slik det skulle være lett for fremtidige ansatte å forstå og forholde seg til regelverket slik museet ikke blir fratatt løyve til å ha, utstille og oppbevare våpnene.

Tirsdagen kom og det var tid for å gå ned i hvelvet. Museet har en regel for at det sak være to i hvelvet så jeg og Ingvil dro ned med en utskreven versjon av excel-dokumentet slik vi kunne fylle ut det som manglet av info og eventuelt legge til nye våpen som ikke hadde blitt registrert enda. Jeg la merke til at museet ikke har spart på kruttet når det gjelder oppbevaringen av våpnene. Du må gjennom to låste dører, igjennom en 20 centimeter hvelvdør i stål og til slutt ett FG godkjent våpenskap. Kravet for den vanlige jeger i skogen et kun et FG-godkjent våpenskap, som betyr at det er godkjent av Forsikringssselskapenes Godkjennelsesnemd, så museet har slått litt ekstra på stortromma når det kommer til sikkerheten av våpnene sine.

Etter vi hadde åpnet opp alt som var, satt Ingvil seg ned med listen og jeg gikk over og igjennom alt vi hadde av våpen i skapet. Ingenting vi hadde i skapet var nyere enn 1945, en rekke våpen som ikke Ola Nordmann har lov å ha hjemme i sitt private skap med mindre han har en stor bunke med papir som sier han har lov eller at våpenet er plombert.

Her kan jeg dra inn forskjellen på å uskadeliggjøre et våpen og å plombere et våpen. Når man har uskadeliggjort et våpen betyr det at man har fjernet en viktig komponent som gjør at våpenet ikke kan brukes. Det vil si du fjerner sluttstykket, tennstiften eller en annen vital del. Men så straks den delen blir satt på plass så er våpenet fullt funksjonelt igjen. Jegere er pålagt å gjøre dette når de transporterer våpnene sitt i bil og må forlate bilen. Da skal de ha den vitale delen til våpenet på kropp. Plombering vil si at du sørger for at våpenet ikke kan brukes under noen omstendighet. Dette innebærer at løpet blir sveiset igjen, sluttstykket blir kappet og kammeret blir enten saget opp slik det er ett hull der patronen skal ligge eller at kammeret blir sveiset igjen slik at det er umulig for en patron å bli lagt i kammeret.

Vi gikk igjennom så mange våpen vi kunne den dagen, men hvelvet er ganske kaldt og det var i midten av februar, så vi bestemte oss for å fortsette dagen der på og heller bruke resten av dagen på å føre inn den manglende informasjonen vi hadde fått.

Dagen etter fullførte vi gjennomgangen av hvelvet og utfyllingen av dokumentet.

Vi hadde også fått et krav fra politiet at tre våpen vi hadde fått i gave fra en donor måtte plomberes så raskt som mulig. Det viste seg at det var en mulighet at arvingene til donoren

ville prøve å få tilbake våpnene i sitt eie, men disse våpnene er ikke lovlige i sivilt eie uten en rekke kurs og flere års erfaring, så om de skulle tilbake i deres eie måtte de først plomberes slik de ikke kunne bli brukt. Jeg kontaktet derfor en våpensmed som tok på se jobben og vi avtalte pris, tid og sted.

Jeg gikk også igjennom flere gavebrev og logger for å dokumentere hvor og hvem vi hadde fått våpnene fra. Dette krevde litt dypdykking i arkivene siden alt var loggført i papirformat og daterte flere år tilbake. Blant de som hadde donert våpen og utstyr til museet var flere krigshelter og motstandsfolk, blant annen Joachim Rønneberg som ledet motstandsgruppen under sabotasjen av Tungtvannsanlegget på Vemork. Våpnene og uniformen hans er i dag en del av krigsutstillingen i Ålesund museums (se bildet under).

Her kan du se J. Rønnebergs Lee-Enfield rifle, Remington R1 1911 pistol (topp) og hans Sauer & Sohn mod. 1913 (bunn) som ble gitt til han av Kaptein Martin Linge.

Jeg laget også en liste med funfacts om de forskjellige våpnene vi hadde i utstillingen som de som ikke va like våpen interessert som meg kunne lene seg litt på når de var i krigsutstillingen

Tyskerene:

***MP40:** Tysk maskinpistol. Den er en av de mest ikoniske våpnene i bildet av en tysk soldat under andre verdenskrig. Den ble brukt av heimevernet helt frem til 1990 som sier noe om kvaliteten av våpenet.

***MG34:** Tysk Maskingevær. Ofte kalt «Hitlers buzzsaw» av allierte styrker og her i Norge ble den kalt «Hitlers symaskin» eller bare «symaskinen» siden skuddtakten var så høy at det høres ut som en symaskin som går i fullt tempo.

***Luger p08:** Tysk pistol. Denne pistolen ble gitt til offiserer av høy rang og SS soldater siden den var dyr og produsere. Den var også et verdifullt og etterspurt trofe blant allierte soldater.

***Walther P38:** Tysk pistol. Denne pistolen ble introdusert som et enklere og billigere alternativ til Lugeren og ble gitt til offiserer med lav rang, til maskingeværskyttere og til befal

Allierte:

***Sten-gun:** Britisk maskinpistol. Den var ekstremt billig å produsere sammenlignet med maskinpistoler den gang. En Sten Mark II så lite som kostet 2.3£ som tilsvarer ca 128£ eller 1438 NOK i dag. Vi kan sammenligne det med den nye riflen til Forsvaret HK416 som koster rundt 12 000 kr pr rifle. Den var også veldig enkel å produsere, og Mk.III modellen besto av så lite som 47 deler. Dette gjorde Sten populær blant motstandsgrupper rundt om i Europa. I Danmark konverterte en sykkelfabrikk til å produsere Stens som vitner til hvor enkel den faktisk var og i Norge ble over 800 Sten produsert av Bror With i skjul på vegne av motstandsbevegelsen under andre verdenskrig.

Bren gun: Britisk maskingevær. Hadde en ganske treig skuddtakt sammenlignet med andre like våpen som ble brukt av andre land. Den veier over 10 kg og ble derfor ofte felt strippet (lett demontert) og fordelt på to mann når soldater skulle bevege seg over lengre strekker. Men til tross for tung vekt og lav skuddtakt var det et veldig pålitelig maskingevær og var godt likt blant soldater.

Colt 1911: Amerikansk pistol. Ble tegnet av John Browning i 1911 og ble satt i produksjon samme året. Den har blitt brukt i hver eneste krig i en eller annen form siden første verdenskrig og er i dag et av de mest populære våpen-plattformene i verden og blir brukt av alle fra konkurranse skyttere til spesialstyrker. Den bruker den store kule .45 ACP og det blir sagt at du blir ikke skutt av den, du blir slått i hjel.

Colt model 1908: Vest pocket: Amerikansk pistol. Ble brukt som reserve våpen av noen offiserer som de hadde i tillegg til tjenestevåpen. Den lille rammen gjorde den lett å skjule på kroppen som gjorde den ideell for mormotstandsfolk. I etterkrigsårene har den vært populær blant amerikanske kvinner til selvforsvar siden du lett kan gjemme den i vesken eller en jakkelomme.

Welrod Mark II: Engelsk lydløs pistol. Denne pistolen ble designet for kommandosoldater og motstandsfolk slik de kunne operere i stillhet og ble brukt i alt fra spionasje til attentat. Den fikk kallenavnet «sykkelpumpen» siden den ligner på en sykkelpumpe når grepet/magasinet ble fjernet. Lydnivået på pistolen overgår sjeldent 73 dB som er samme som lyden fra en tv med volumet litt skrudd opp. Så om noen ser på tv vil de ikke høre at Welroden går av like ved.

Madsen M38 maskinkanon: Denne kanonen ble brukt til anti-tank, luftvern og til og med montert på båter og brukt i sammenstøt mellom mindre sjøfartøy. I Danmark brukte den danske hæren disse kanonene til å ødelegge 13 tyske panservogner under invasjonen 9. april 1940. Her i Norge ble den primært brukt som luftvern og skøyt ned patrulje og bombefly som kom inn fjordene.

2.3 Storeggen.

Hele hospiteringen dreide seg ikke kun om våpnene på huset. Jeg fikk også anledningen til å bli med å rigge og seile med bankskøyta Storeggen av Aalesund. Dette gikk også over et par dager der vi heiste opp, rigget til og festet på plass bommene til masten på seilskuta for å gjøre den klar for seilas. Storeggen er en nøyaktig kopi av bankskøytene som drev med fiske ut i Norskehavet fra midten av 1800-tallet og varte frem til slutten av 1800-tallet. Båten ble bygget med gamle håndverksteknikker i 2013 hvor det kun ble brukt lokalt tre for å gjøre den så autentisk som mulig. Det eneste moderne i Storeggen i dag er en motor, et toalett og navigasjonssystemet. Motoren og navigasjonssystemet er lovpålagt å ha på seilbåter siden vind er litt for upålitelig til å være trygt når man skal blant annet legge til kai.

Det er tungt å rigge opp en bom og man må bruke god gammel håndkraft til å heise den opp. Tauet på Storeggen er laget av hampe som er smurt inn i tjære for å hindre slitasje og råte når det blir utsatt for sjøvann. Dette gjør også tauet ekstremt klissete og man må bruke hansker for å håndtere det. Jeg fikk i oppgave å heise opp en mann i masten slik han kunne feste taljene, også kalt klokker, slik vi kunne heise opp bommene. Jeg var den største personen på båten og personen jeg heiste opp var den minste, så det falt ganske naturlig sammen at jeg skulle heise og sikre tauet mens han hang i andre enden og ble heist opp. Som pappa alltid sier, som du skal løfte noe tungt må du enten være ster eller så må du være tjukk i ræva. Heldigvis for meg og han som hang i masten er jeg begge, så han hang trygt og godt til han måtte ned igjen. Etter vi hadde fått heist på plass bommene så brukte vi den siste timen av dagen på å surre sammen og henge fint på plass tauene og pakke sammen alt av utstyr vi hadde brukt.

Noen dager senere fikk jeg også i oppgave å lage orden på og fylle opp førstehjelpsskrinet vi har om bord slik det oppfyller kravene til en passasjerbåt. Så da var det å gå inn på Lovdata igjen og se hva som var kravet for en passasjerbåt av Storeggens størrelsen, (Forskrift om skipsmedisin, Lovdata.no). Jeg gikk ne på apoteket g handlet inn det jeg hadde på listen min og etterpå byttet jeg ut utgått medisin og fylte på med bandasjer og plaster som er det som går mest av på en båt, engangshansker, sjøsyketabletter og så videre.

Ikke så mange dager etter det skulle vi ut med skuta der vi skulle ha med noen passasjerer som skulle fiske torsk fra Storeggen i Borgundfjorden. Vi startet tidlig og kjørte båten fra nordsiden av Ålesund, rundt Hessa og til sørsiden, som vi regnet en time på men som i realiteten varte mye mindre. I mellomtiden ordnet jeg til fiskestenger og festet på sluker og gjorde dem klar. Når vi omsider var kommet sør på la vi til kai og begynte å ta ombord

passasjerer, de fleste var enten familier eller venner som var på tur. Etter alle var om bord så kjørte vi ut til midt på fjorden der folk fikk kastet ut snøret og se om vi fikk noe på kroken. Vi lå ut på fjorden i noen timer og av tolv som fisket var det kun ei som fikk fisk. Styrmann om bord som er en gammel sjømann påpekte at et var nok grunnen til at kvinner ikke fikk være med på fiske før, fordi de var bedre fiskere enn mannfolka. Vi satte gjestene av på kaia før vi reiste tilbake rundt Hessa igjen og fortøyde og låste skuta.

Storeggen av Aalesund (bilde SSM)

2.4 Fiskerimuseet.

Bymuseet er ikke den eneste delen av Ålesund museum, de har også ansvar for Fiskerimuseet. Jeg var bare innom fiskerimuseet to dager, der den ene var for å forberede til et foredrag og den andre dagen var selve foredraget. På den forberedende dag gikk vi igjennom og ryddet bort alt som ikke skulle være der under presentasjonen og på dag to rigget vi opp videokanon, lerret og mikrofon slik foredragsholderen kunne gjøre seg forstått. I tillegg rigget vi til bord, stoler, bar og buffet bord med varmeplater. Senere på kvelden hjalp jeg med å ta inn glass og var fungerende dørvakt på huset siden jeg jobber som ordensvakt til vanlig.

2.5 Problemstilling

Når jeg skulle velge hva jeg skulle basere bacheloren min på av oppholdet mitt falt valget på Storeggen og det å se på hvordan praktisk og deltagende formidling som å fiske fra Storeggen var kontra passiv formidling i form av foredrag eller å lese plaketter ved siden av gjenstander i museet. Dette viste seg der i mot å være en alt for stor oppgave til en bachelor og krevde tid jeg ikke hadde til å gjøre spørreundersøkelser og intervju.

Jeg bestemte meg derfor og rette fokuset mitt på det største prosjektet jeg hadde hatt i museet som var dokumenteringen og håndteringen av våpnene i museet. Her hadde jeg måtte sette opp et helt nytt register for våpnene på museet, gjort meg kjent med lovverket der det gjelder museum og våpen, snakket og rådført meg med flere fagfolk, og i tillegg har jeg over 8 års erfaring som konkurranseskytter og jeger. Dette sammen med råd fra veilederen min gjorde at jeg valgte at min problemstilling er: Hvilken rolle spiller våpen i museets formidling?

Her skal jeg gå inn på Norge som skytternasjon og skytterkulturen vår. Jeg skal også drøfte den kulturhistoriske verdien av våpen i Norge og hvilken rolle de har spilt i nyere historie og om de hører hjemme på et museum.

3. Skytterkulturen I Norge

Norge har en lang historie som skytternasjon og vi har i følge en artikkel i Aftenposten i 2017 en av de tyngst bevæpnede befolkningene i verden med 1,3 million registrert våpen fordelt på en befolkning på 5,2 million mennesker som tilsvarer at vi har et våpen pr. fjerde person i Norge (Aftenposten 8/2-2017). Dette måler ikke opp med toppen på skalaen som er USA hvor de har 1 våpen pr 1,2 innbygger (politifact.com, 20/2-18) men det viser at Norge er en etablert skytternasjon med et veletablert konkurranseskyttermiljø og utbredt jegermiljø og en lang jaktkultur.

3.1 Konkurranseskyttere

Det frivillige skyttervesen ble opprettet av stortinget den 30 juli 1893 og var en sammenslåing av alle skytterlagene i Norge som tidligere hadde tilhørt enten Folkevæpningsamlageene og Centralforeningen som var det tidligere navnet på Norges idrettsforbund. Det frivillige skyttervesenet har en formålsparagraf som jobber for å fremme god våpenkultur og praktiske skyteferdigheter, samt sikre tilgang til en desentralisert skytebanestruktur, til nytte for Forsvaret og samfunnet for øvrig (dfs.no, formålsparagrafen)

Historisk har skytterlagene ikke satt på sidelinjen når Norge trenger sine beste skyttere. Når tyskerne invaderte Norge 9. april 1940 stilte flere lokale skytterlag opp for å forsvare hjemlandet sitt. En av de mest kjente er trefningen på Midtskogen like utenfor Elverum hvor et kompani fra Hans Majestet Kongens garde og skyttere fra Elverum skytterlag lagde stillinger for å forsvare kongen og regjeringens flukt mot Sverige. Mange av de menige hadde aldri skutt før og var dårlig opplært i håndtering av våpenet sitt, men takket være de erfarne skyttere fra Elverum skytterlag, som hadde stilt med sine beste skytter, fikk de en rask opplæring og klarte å holde tyskerne på avstand slik de ikke fikk tak i verken kongen eller regjerings medlemmer. Ingen norske liv gikk heller tapt ved Midtskog, mye takket være de dyktige medlemmene av Elverum skytterlag. (dfsgrasrot.no/elverum-skytterlag)

I dag har vi en rekke forskjellige typer konkurranseskyting, med alt i fra pistolskyting til langdistanse rifle, stillestående blink skyting til dynamisk skyting som betyr du beveger deg rundt fra blink til blink

3.2 Jegerene.

Norge har også hatt en lang jaktkultur med over 500.000 jegere registrert i det norske jegerforbundet (ssb.no/jegerregister). Det jaktes på alt fra ekorn til brunbjørn her til lands men de to vanligste forene for jakt blir delt opp i to kategorier, småvilt- og storviltjakt.

Småvilt er som begrepet tyder til jakt på små dyr og fugler. Dette krever ikke noe særlig kraftig skyts og det meste av småvilt blir jaktet på med hagle. Men av og til blir det brukt en svak rifle siden en hagle kan gjøre mye skade om det jaktes på for å få pelsen til dyret som mink, ekorn og til og med rev. Det største dyret som telles som småvilt er rådyr og disse kan jaktes på med hagle som er ladet med kraftigere og større ammunisjon enn det du ville brukt på annet småvilt, men de fleste bruker en rifle med lavt kaliber siden du får mer rekkevidde med en rifle enn med en hagle.

Storvilt er også ganske selvforklarende, det er ett stort, vilt dyr. Det som er mest vanlig av storvilt å jakte på i Norge er hjort, elg og rein. For å felle disse store dyrene trenger du naturlig noe med litt mer kraft, så en rifle med mellomgrovt til grovt kaliber er ofte brukt. Det var mer vanlig før at det første geværet du kjøpte var en gammel Mauser 98k eller en gammel Krag Jørgensen, men i nyere tider er dette blitt mindre vanlig siden du kan ved å legge på noen ekstra tusenlapper få en helt ny rifle som er laget til jakt og ikke er en bruktrifle som har blitt herjet med i flere tiår.

Det var vanlig før at rifler som var tidligere brukt av det norske forsvaret ble solgt til det sivile markedet som jaktrifler til en billig penge når de ble faset ut av forsvaret til fordel for nyere og mer moderne rifler. Krag Jørgensen riflen ble erstattet av Mauseren siden tyskerne var greie nok til å legge igjen store våpendepoter av denne typen rifle når de trakk seg ut av Norge etter krigen og Kragen ble raskt erstattet av det overlegene Mauser riflen. Mauseren ble i 1967 begynt faset ut av det norske forsvaret til fordel for den nye AG3-riflen som hadde mulighet til både halv og helautomatisk ild i motsetning av mauseren som er en bolt-repeter rifle der du må manuelt lade hvert enkelt skudd inn i kammeret. Grunnen til at vi ikke ser noen AG3er til salgs nå når disse blir faset ut og erstattet av den nye HK416 er fordi det er forbudt for sivile å eie våpen som har mulighet for fullautomatisk ild (Våpenforskriften §5), så de riflene som blir tatt ut av bruk vil bli destruert og resirkulert.

På grunn av denne gamle tradisjonen er den mest brukte jaktriflen fortsatt Mauseren og kaliberet til Mauseren (30.06) og Kragen (6.5 x 55mm) er fortsatt de mest brukte i Norge også i mer moderne jaktrifler.

Vi kan se på statistikker at det er flest jegere i bygder og mist jegere i byer, noe som er forståelig siden det ikke akkurat er tilrettelagt for jegere i byen, men det er en mye høyere andel konkurranseskyttere i byen, så det er ingen steder du slipper helt unna våpenkulturen som Norge har. Oddsene er stor for at du har en eller flere jegere eller konkurranseskyttere i familien eller i vennegjengen din, med mindre dere er en veldig homogen gruppe.

3.3 Hvalfangst

Skytterkulturen i Norge er ikke bare begrenset til land. Til havs har vi jaktet på hval i hele manns minne og med hvalkanoner ble hvalfangst en enda mer lukrativt enn det hadde vært tidligere. En hvalfangstkanon skyter ut en lang stålharpun med brodder som er fester i en kabel som igjen er fester til båten. Harpunen setter seg i hvalen og broddene gjør slik at harpunen ikke mister taket og deretter drar hvalen med seg skuta og svømmer til den sliter seg ut som er dag vi drar den om bord i båten og begynner å slakte den.

4. Våpen i museum.

4.1 Sikkerhet:

Våpen som er på utstilling i museum er somregel bak tykt pleksiglass og de er uskadeliggjort ved å få fjernet en vital del av våpenet som gjør at selv om noen får tak i våpenet så vil det ikke gå an å bruke det og dette er en av mange sikkerhetsmessige hensyn museum tar når de har våpen på utstilling. Mange museer som har våpen har fått opplev at folk har brutt seg inn og forsøkt å stjele våpen fra museene med varierende hell. Noen ganger kommer ikke tyvene seg igjennom vinduene eller døren de prøver å bryte opp og i verste tilfelle klarer de å få med seg flere våpen. Gjerningsmennene blir ofte pågrepet relativt fort siden museum har både alarmer og videoovervåkning og somregel flere fysiske barrierer som låste dører og pleksiglass som tyvene må komme seg igjennom før de får nå tak i våpnene.

Når det kommer til oppbevaring av de vitale delene til våpnene så er det strenge regler for hvordan de skal oppbevares. Våpen som ikke er uskadeliggjort eller vitale våpendeler skal være låst inne i et FG-godkjent våpenskap. Disse skapene blir ofte plassert i egne rom eller i den sikreste delen i av et museum som somregel er ett forsterket rom eller hvelv i kjelleren på bygningen.

Et museum i Canada opplevde sommeren 2016 å bli frastjålet ni våpen. Etter ranet la de ut en uttalelse på sin hjemmeside hvor de fortalte hvor viktig det var fr museum å sikre våpnene sine så om det verste skjer og de blir stjålet så kan de ikke bli brukt til å begå kriminelle handlinger (saskmuseums.org)

4.2 Autentisk bevaring:

Det finnes to måter å sikre at et våpen i en utstilling ikke kan brukes til noe kriminelt og det er å uskadeliggjøre våpenet ved å fjerne en vital våpendel eller å plombere våpenet.

Plombering vil si at du sørger for at våpenet aldri vil kunne bli avfyrt igjen ved å sveise igjen eller sage av alt som gjør våpenet funksjonelt. Du sveiser igjen løpet, ofte i begge ender, sager av sluttstykket i en skrå vinkel slik at det ikke kan lade en patron inn i kammeret eller avfyre en patron. Etter det sveiser du igjen kammeret eller kutter ut en del av det slik at om det

kommer en patron inn i det vil den enten gli ut eller ikke bli holdt på plass. Dette blir møtt med sterk motstand der i mot siden det vil ødelegge det autentiske ved våpenet og ødelegge gamle mekanismer som kan være interessant for kommende generasjoner å se hvordan teknologien utviklet seg da spesielt på slagmarken.

Den andre metoden nevnt over er å uskadeliggjøre våpenet ved å fjerne en vital del fra det før det blir hengt opp på veggen i en utstilling. Det kan være så enkelt som å fjerne tennstiften fra sluttstykket, som er den delen som gjør at patronen kan avfyres, så uten den kan du ikke skyte med våpenet. Det andre positive med dette er at det da ikke blir noen synlige merker eller tegn på at våpenet er tuklet med. Dette gjør også at om det noen gang skal være en demonstrasjon med denne typen våpen vil museet enkelt kunne sette på plass den vitale delen og våpenet vil da være helt funksjonelt igjen.

I 2015 like etter terrorangrepene i Paris kom det ett lovforslag i det europeiske parlamentet hvor de ble foreslått at alle våpen som enten er eller har vært brukt til militære formål skulle plomberes eller destrueres. Dette ble møtt med kraftig motstand fra flere politikere, museum og private samlere som mente at et slikt lovforslag kunne bli brukt som ett paraplybegrep til å mene alle våpen, men det ble fokusert veldig på våpen som var på utstilling blant annet i The Royal Armoury i London hvor de fryktet de måtte destruere eller plombere flere tusen våpen.

I en artikkel i The Telegraph gikk blant annet Commons leder Chris Grayling ut og sa at dette ville få uante konsekvenser i ett forsøk på å avvæpne Europa. (The Telegraph, 17/12-15)

Europa kommisjonen gikk i ettertid ut og sa at det nye lovforslaget ville ikke påvirke offentlige museer.

Her i Norge har museene som har våpen en god dialog med politiet og politiet lar det være opp til museet om de vil kun stille ut plomberte våpen eller om de vil stille ut uskadeliggjorte våpen og oppbevare de vitale delene i ett FG-godkjent våpenskap.

I boken *Kunsten å bevare* står det: «Riksantikvaren Harry Fett erklærte i sin tid at demokratiet var kulturminnevernets fiende, og mislikte politikerne både på høyre- og venstresiden...» og fortsetter «Det er likevel et problem at politikerne har så liten forståelse for kulturminnevern, og at den faglige ekspertisen står svakt, i både fylker og kommuner.» (A.Lie Christensen, 2011, *Kunsten å bevare*, s 235, Pax forlag, Oslo)

Det Christensen og Fett påpeker her er at det selv om politikerne i dag lar museene bestemme over seg selv er det ikke gitt at de får fortsette med dette i fremtiden og at vi er bare en

tragedie unna at politikerne kan bestemme at museene ikke lenger får stille ut eller ha våpen og alt som de har må leveres inn til politiet og destrueres. Med andre ord kan politikerne kan som ren symbolpolitikk si at våpen skal ikke lenger vær til utstilling uansett hvem de har tilhørt eller hva historien bak våpenet er. Men det skal ikke feies under teppet at politikerne har gjort en god jobb når det kommer til å ivareta museenes kreative uavhengighet og at selv om de får statlig støtte så går ikke staten inn og krever at noe blir gjort annerledes enn det de som driver museet hadde sett for seg. Så om ett museum velger å lage en krigshistorisk utstilling med våpen så er det ingen som hindrer dem i å gjøre det så lenge de forholder seg til de samme lovene som resten av befolkningen.

4.3 Anskaffelse av våpen:

Hvordan får museene alle våpnene fra?

De fleste våpen som blir gitt til museum blir ofte gitt av personer som enten har kommet over et våpen med kulturhistorisk verdi eller av personene som har deltatt i den historiske handlingen. Ett eksempel på dette er brødrene Joachim og Erling Rønneberg som begge var aktive i motstandsbevegelsen under andre verdenskrig. Joachim ledet den kjente sabotasjeaksjonen mot tungtvannsanlegget på Vemork og Erling opererte en radiostasjon opp i Sunnmørsalpene. Mange år etter krigen donerte begge alt sitt utstyr inkludert våpnene de hadde brukt under krigen til Ålesund museum hvor de stå utstilt den dag i dag.

På bildet ser vi noe av utstyret som Erling Rønneberg hadde oppe i Sunnmørsalpene inkludert geværet hans og pistolen hans. Dette hjelper oss å skape ett bilde av hvordan det var å være radiooperatør opp i fjellene og du visste aldri om eller når tyskerne kunne komme brasende inn og arrestere deg og i verste fall henrette deg.

Andre måter museet får våpen er igjennom å låne av hverandre. Om et museum har mange av en spesiell type våpen kan de museene som ikke har den type våpen spør om de kan få et på utlån til å ha i en spesiell type utstilling, vanligvis en utstilling om andre verdenskrig,

På dette bilde ser vi en rekke forskjellige våpen i utstillingen ved Ålesund museum. Alle ble brukt av allierte styrker under den tyske okkupasjon og har blitt donert til museet, med unntak av de to revolverne til venstre, de ble fraktes lånt til museet av Forsvarsmuseet og er også de eneste av disse våpnene som er helt plombert. De andre er bare deaktivert ved å fjerne tennstiften på de. På bildet kan du også se en Welrod Mark II, Colt 1908 Vest Pocket og en Colt 1911A1 som ble nevnt i funfactene lenger oppe.

5 Avslutning:

Det som overasket meg mest når jeg skrev denne oppgave er hvor lite som er skrevet om våpen i museum og hvilken påvirkning de har på de besøkende. Noen kan ha opplevd noe traumatisk og det å se våpen kan bringe vonde minner frem, men skal vi fjerne alt som kan vekke slike følelser i oss? Er det ikke bedre at de blir vekket og at vi får konfrontert dem og lære å håndtere dem?

Jeg kan bare snakke av egen erfaring, men når du er på en krigsutstilling og du får se det ekte våpenet får du en helt annen følelse enn når du bare ser det på ett bilde eller på en skjerm, det blir plutselig ekte. Ikke bare våpenet men historiene som står skrevet på plakettene og personene du ser på bildene. Alt blir plutselig noe som har skjedd og noen på din egen alder og som kanskje ikke var så mye annerledes enn deg selv gikk igjennom den grusomheten som krig bringer med seg. Så i den stand er våpen en utrolig viktig del av museets utstilling når det gjelder å virkeliggjøre alt.

Kilder:

- A. Lie Christensen, 2011, *Kunsten å bevare*, Pax forlag, Oslo
- https://www.aftenposten.no/norge/i/44MnG/Na-er-det-over-1_3-millioner-private-skytevapen-i-Norge-To-distrikter-troner-klart-overst-pa-vapenstatistikken
- <https://www.dfs.no/opplaring/fokus-pa-rekruttering/formalsparagraf/>
- <https://dfsgrasrot.no/elverum-skytterlag/sections/6825/articles>
- Forskrift om skipsmedisin, https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2001-03-09-439#KAPITTEL_3
- <https://www.politifact.com/wisconsin/statements/2018/feb/20/kevin-nicholson/which-higher-number-people-or-number-guns-america/>
- <http://saskmuseums.org/blog/entry/firearms-in-the-museum-are-they-safe>
- <https://www.ssb.no/jegerreg>
- <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/12056281/Thousands-of-guns-in-British-museums-could-be-mutilated-under-new-law-from-Brussels.html>
- Våpenloven, <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2009-06-25-904>
-
-